

2. Мақсетов Қ. Қарақалпақ қаҳарманлық дэстанларының поэтикасы. Ташкент. «Фан». 1965.
3. Каракалпакский фольклор. Көп томлык. 27-том. «Ер Зийуар». Нөкис. «Қарақалпақстан». 2011.
4. Дамдинсүрэн Ц. Исторические корни Гесериады. М., 1957.
2. Қарақалпақ фольклоры. Көп томлык. 45-том. «Қурбанбек батыр». Нөкис. «Илим». 2012.
3. Қарақалпақ фольклоры. Көп томлык. 8-том. «Қоблан». Нөкис. «Қарақалпақстан». 1981.
4. Липец Р.С. «Завоеванная женщина» в тюрко-монгольском эпосе. // В сб: Фольклор и историческая этнография. М., Изд-во «Наука». 1983.

«Ер Зийуар» достонида ботир томонидан элни ҳимоя қилиш мотиви

Резюме: Мақолада «Ер зийуар» достонидаги ботир томонидан элни ҳимоя қилишда ўзига қарши кучларга кураши ва ғалабаларининг бадий тасвирланиши ҳақида сўз этилади. Достондаги сюжетларнинг кетма-кетлиги сақланиб, уруш мавзусининг ишончли бадий тасвирлаб берилишида Курбанбай жировнинг импровизаторлик маҳорати катта аҳамиятга эга эканлиги назарда тутилади.

Таянч сўзлар: эпос, сюжет, композиция, кульминация, мотив, эпизод, маҳорат, образ, репертуар, жиров.

Мотив защиты Родины батыром в эпосе «Ер Зийуар»

Резюме: В статье речь идёт о борьбе батыра против противоборствующих сил в эпосе «Ер Зийуар» и художественное отображение его побед. В эпосе сохраняется последовательность сюжетов, отмечается импровизаторское мастерство Курбайбай жрау в достоверном и художественном изображении темы войны.

Ключевые слова: эпос, сюжет, композиция, кульминация, мотив, эпизод, мастерство, образ, репертуар, жрау.

The motive for the defense of the Motherland by the hero in the epic "Er Ziyuar"

Summary: In the article we are talking about the struggle of the hero against the opposing forces in the epic "Er Ziyuar" and the artistic display of his victories. The epic retains the sequence of subjects, notes the improvisational skill of Kurbaybay zhrau in the reliable and artistic depiction of the theme of war.

Key words: epic, plot, composition, climax, motive, episode, skill, image, repertoire, zhrau.

TEZ AYTISHLARNING INGLIZ TILI DARSLARIDAGI AHAMIYATI

Rasulova N. A.

CAMU xalqaro tibbiyot universiteti

KIRISH. Tez aytishlar deyarli har bir tilda mavjud bo'lgan hodisadir. Tez aytishlar butun dunyoda juda mashhur, chunki ular kulgili va ularni eslab qolish oson. Hatto har yili noyabr oyining ikkinchi yakshanbasida nishonlanadigan xalqaro tez aytishlar kuni ham bor. Ammo tez aytishlar jiddiy tadqiqot mavzusi bo'lishi mumkinmi yoki ular shunchaki bolalarcha zavqlanishmi? Va ularning amaliy foydalari nimada? Tez aytishlar logopedlar tomonidan nutq nuqsonlarini davolash uchun samarali qo'llaniladi. Menimcha, ular nutq nuqsonlarini bartaraf etish va ravon nutqqa o'rgatish uchun maxsus yaratilgan. Tez aytishlar psixologiyada ham qo'llanilishi mumkin: "Shunday qilib, siz tez aytishlarni shunchaki kichik bolalar uchun mashg'ulot deb o'ylashingiz mumkin bo'lsa-da, ular aslida diagnostika maqsadida miya shikastlanishi yoki til nuqsonlarini tekshirish uchun ishlatiladi.

"Hozirgi kunda o'quv jarayonida foydalanish mumkin bo'lgan juda ko'p strategiyalar mavjud, o'qituvchi qo'llagan texnikasi o'quvchilar uchun tushunarli va qiziqarli bo'lishi kerak, ulardan biri tez aytishlardir. Tez aytishlar - bu to'g'ri talaffuz qilish qiyin bo'lgan so'zlar guruhi uchun norasmiy atama. Bu og'zaki o'yinning bir shaklidir" [5]. Talabalar har bir dars oxirida o'z ishlarining sifatli natijasini ko'rishlari kerak, chunki bu motivatsiyani oshiradi.

Maqolaning maqsadi ingliz fonetikasini (tovushlar, so'z urg'usi, intonatsiya) o'rgatish uchun ingliz tilidagi tez aytishlardan qanday foydalanish mumkinligini o'rganishdir. Tadqiqot obyekti - tez aytishlardir. Tadqiqot mavzusi ingliz tili fonetikasi va og'zaki ingliz nutqi bo'yicha treninglarda ingliz tilidagi tez aytishlardan foydalanishning samarali usullarini izlash va tekshirishdan iborat. Tadqiqot materiali o'ndan ortiq asl ingliz tilidagi tez aytishlardan iborat[4].

Hozirgi tilshunoslikda nutqning buzilish jarayonlari yetarlicha o'rganilgan bo'lsada, undagi ba'zi kamchiliklar hali o'z yechimini topmay dolzarbligini yo'qotmay kelmoqda. Tilshunoslikda nutqning buzilish sabablari bir tomondan, insonning ruhiyatida sodir bo'lgan ba'zi o'zgarishlar (qo'rquv, stress, ruhiy siqilishlar va boshqa holatlarda) sodir bo'lishi e'tirof etilsa, ikkinchi tomondan, insonning nutq apparatida tug'ma nuqsonlar bilan dunyoga kelishi bilan bog'liqligi ta'kidlangan[6]. Birinchi holatda inson aynan dunyoni anglash jarayonida atrof-muhit, insonlar yoki turli voqea-hodisalar tomonidan o'tkazilgan ta'sir natijasida yuzaga kelgan nutq buzilish hodisasi bo'lsa, ikkinchi holat bir muncha murakkab bo'lib, bu jarayonda insonning nutq hosil qilishda ishtirok etuvchi nutq a'zolarida nuqson va kamchiliklar mavjud bo'ladi. Ingliz tilini o'rganuvchilar uchun tez aytishlar to'g'ri talaffuz qilish uchun bir vaqtning o'zida bir yoki ikkita tovush ustida ishlashning qiziqarli usulidir. Tez aytishlarni sekin aytishdan boshlash lozim, so'ngra tezlashtirishga harakat qilish kerak.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. Jahon tilshunosligida R.E.Levinaning nutqning yetarli darajada rivojlanishi va uning tahlili, nuqsonlarni oldini olish va bartaraf etish usullariga bag'ishlangan tadqiqotlarida aynan nutq buzilishining ikkinchi masalasi keng aspektda o'rganildi. Bundan tashqari bir qator olimlarning aynan nutq buzilishini keltirib chiqaradigan sabablar va ularni oldini olish maqsadida olib borgan ilmiy izlanishlari ham e'tiborga molikdir. Nutqning to'liq rivojlanmaganligining sabablarini tahlil qilgan V.K.Orfinskaya, Y.F.Sobotivig, S.Y.Lyapedskiy, Y.M.Matsyukovalarning olib borgan tadqiqot ishlarida ham nutq buzilishi hodisasi keng aspektda o'rganilib, tahlil qilingan. Nutqiy kamchiliklarda asosan tovushlarni to'g'ri talaffuz qila olmaslik, so'z bo'g'inlarini bir-biriga qo'shib ayta olmaslik holatlari kuzatiladi[3]. Hozirgi vaqtda nutq nuqsonining rivojlanishi va talabalarda muloqot malakalarining yetarlicha takomillashmaganligi dolzarb muammolardan biri hisoblanadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA. Nutqida nuqsoni bor ayrim talabalar ko'pchilik oldida so'zlashishga uyaladi yoki o'zlashtirayotgan materialini o'rtoqlari oldida o'zini bilmaganga solib oladi. Talabalar ayrim tovushlarni talaffuz qilgani bilan tovush birikmalarini o'zlashtira olmaydi yoki butun so'z o'rniga uning bir qismini aytadi.

1-rasm. Ingliz tilidagi tovushlar talaffuzida lab va og'izning holati

Ingliz tilidagi tovushlar harflar sonidan ko'p, 26 harf 44 ta tovushni ifodalaydi. Ingliz tilidagi ba'zi tovushlar o'zbek tilida mavjud emasligini inobatga olgan holda, ingliz tili darslarida tez aytishlar, "Pronunciation sprints"dan foydalanish, nafaqat darsni yanada qiziqarli tashkil etishga, shu bilan birga talabalarga inglizcha so'zlarni bir nafasda tez va ravon aytishiga yordam beradi. Agar ushbu tez aytishlarni darsda musobaqa tarzida tashkil etilsa, yanada samarali bo'ladi. Nutqning ravonligini yanada oshiradi, desak yanglishmagan bo'lamiz[2].

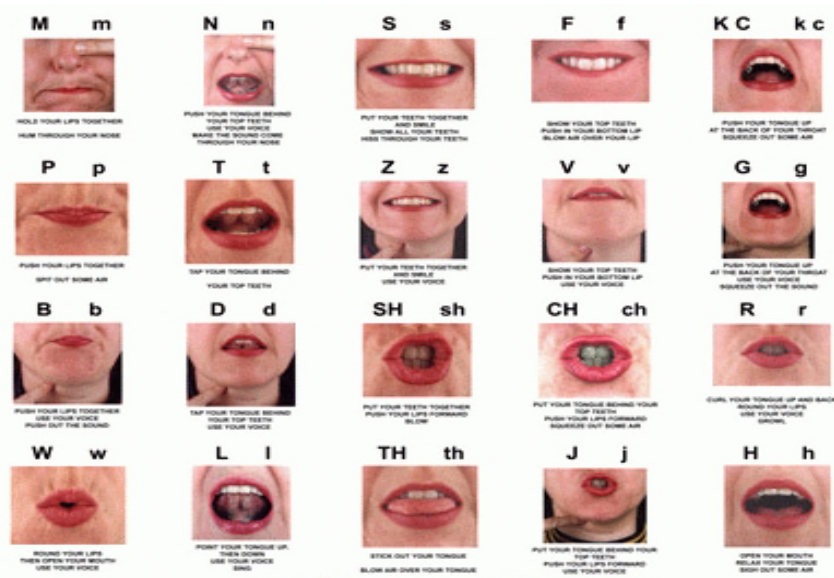
Ingliz tilidagi ba'zi tovushlar o'zbek tilida mavjud emas: "v" (labni tishlagan holda), "w" (erkin talaffuz), "q" (kyu tarzida), "t" (talaffuzi o'zbek tilidagi "t"dan farq qiladi), "d", "r" va hk.

Tongue twister	IPA
A big black bug bit a big black bear.	/ ə bɪg blæk bʌg 'bɪt ə bɪg blæk 'ber /
A flea and a fly flew up in a flue.	/ ə 'fli: ənd ə flai 'flu: 'ʌp ɪn ə 'flu: /
A happy hippo hopped and hiccupped.	/ ə 'hæpi 'hɪpəʊ hɒpt ənd 'hɪkʌpt /
A noisy noise annoys an oyster.	/ ə 'nɔɪzi nɔɪz ə nɔɪz ən 'ɔɪstər /
A proper copper coffee pot.	/ ə 'prə:pər kɒpə 'kɒfi 'pə:t /
A shapeless sash sags slowly	/ ə 'ʃeɪpləs 'sæʃ 'sægz 'sləʊli /
A synonym for cinnamon is a cinnamon synonym.	/ ə 'sɪnə nɪm fər 'sɪnəmən z ə 'sɪnəmən 'sɪnə nɪm /
An ape hates grape cakes.	/ ən 'eɪp 'heɪts 'greɪp 'keɪks /
Betty Botter bought some butter, but she said the butter's bitter. If I put it in my batter, it will make my batter bitter.	/ 'beti bɒtər 'bɔ:t səm 'bʌtər bət 'ʃi: 'sed ðə butter's 'bɪtə ɪf 'aɪ 'pʊt 'ɪt ɪn maɪ 'bætər 'ɪt wi:l 'meɪk maɪ 'bætər 'bɪtər /
Betty bought butter, but the butter was bitter, so Betty bought better butter to make the bitter butter better.	/ 'beti 'bɔ:t 'bʌtər bət ðə 'bʌtər wəz 'bɪtə sɒu 'beti 'bɔ:t 'betər 'bʌtər tə 'meɪk ðə 'bɪtə 'bʌtər 'betər /
Billybob blabbered boldly.	/ 'bɪlɪbɒb 'blæbəd 'bəʊldli /
Black bug's blood.	/ blæk bug's 'bləd /
Blue glue gun, green glue gun.	/ 'blu: 'glu: 'gən 'gri:n 'glu: 'gən /
Can you can a can as a canner can can a can?	/ kən ju kən ə kən əz ə 'kænər kən kən ə kæn /
Cooks cook cupcakes quickly.	/ 'kʊks 'kʊk 'kʌpkɛɪks 'kwɪkli /
Double bubble gum, bubbles double.	/ 'dʌbl 'bʌbl 'gəm 'bʌblz 'dʌbl /
Eddie edited it.	/ 'edi 'edɪtɪd 'ɪt /
Eleven benevolent elephants.	/ ɪ'levn bə'nevələnt 'eləfənts /
Eleven elves licked eleven little licorice lollipops.	/ ɪ'levn 'elvz 'lɪkt ɪ'levn 'lɪtl 'lɪkərɪʃ 'lɑ:li pə:ps /
Elizabeth has eleven elves in her elm tree.	/ ɪ'lɪzəbəθ 'hæz ɪ'levn 'elvz ɪn hər 'elm 'tri: /
Four furious friends fought for the phone.	/ fɔ:r 'fjʊrɪəs 'frendz 'fɔ:t fər ðə 'fəʊn /
Fred fed Ted bread and Ted fed Fred bread.	/ 'fred 'fed 'ted 'bred ənd 'ted 'fed 'fred 'bred /
Frivolously fanciful Fannie fried fresh fish furiously	/ 'frɪvələsli 'fænsəfəl 'fæni 'fraɪd 'freʃ fɪʃ 'fjʊrɪəsli /

Ushbu yuqoridagi materiallarda talaffuzi qiyin bo'lgan tovushlar qisqa jumlada maksimal darajada jamlangan.

Nutq nuqsonlariga tovushlar talaffuzidagi kamchiliklar, labdagi nuqsonlarni ta'kidlasak bo'ladi.

Tez aytishlar talabalar uchun qiziq, lekin ularni aytish mashaqqatli bo'lsada, so'zlarni aniq va ravshan aytishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ingliz tili darslarida o'zga til tovushini talaffuz qilish: nutqi ravon va nutqida kamchiligi bor barcha o'rganuvchilar uchun qiyinchilik tug'diradi.

2-rasm. Ingliz tilidagi tovushlar talaffuzida og'iz, lab, tish va burunning holati

XULOSA. Agar tez aytishlarni dars jarayonlarida aytirish o'zining ijobiy samarasini bermasa, unda o'qituvchidan talab qilinadigan vazifalarga quyidagilarni kiritishimiz mumkin: Turli xil nutq kamchiliklari bor talabalarning nutq faoliyati ontogenezini o'rganish. Nutq kamchiliklarining sabablari va simptomatikasi, ularning turlari, kelib chiqish mexanizmlarini o'rganish, darajasini aniqlash. Nutq kamchiliklarini shaxs faoliyati, shaxsiyati, xulq-atvori, ruhiy rivojlanishiga ta'sirini o'rganish. Eshitish, ko'rish, intellektual va boshqa kamchiliklarga ega bo'lgan anomal talabalar nutqiy faoliyatining ahvoli, yetishmovchiliklarini o'rganish, aniqlash. Nutq kamchiliklarini aniqlash yo'llari, usullarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish. Nutq kamchiliklarini sistemaga solish, tasniflash, tizimga keltirish. Nutq kamchiliklarining oldini olish, bartaraf etish prinsiplari va usullarini, tashkiliy shakllarini belgilash, ishlab chiqish, takomillashtirish.

Hulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, tadqiqotimiz davomida tez aytishlarning ikkita asosiy xususiyati topildi. Birinchidan, tez aytish mashqlari tillarni o'rganishda juda samarali. Ushbu mashqlar nutq apparati uchun yaxshi mashqdir. Ular, shuningdek, har qanday odamning nutqini yaxshilashi, aniq va ravon gapirishga yordam berishi mumkin. Ikkinchidan, tez aytishlarning shakli, odatda, ularning mazmunidan ko'ra muhimroq va qiziqarliroqdir[1]. Umuman olganda, bu natijalar so'zning moddiy kelib chiqishiga ishora qiladi. Shaklning tarkib ustidan hukmronligi tez aytishlarni amalda juda foydali qiladi. Shuning uchun tez aytishlar har qanday darajadagi tilni o'qitishda qo'llanilishi mumkin bo'lgan universal usuldir.

ADABIYOTLAR

1. Ayupova M.Y., Logopediya.Darslik. T: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2007.
2. L.S. Volkova, S.I.Shaxovskaya Logopediya.Izd-vo "Vlados" - M., 2002.
3. Sharan, S., Sharan Y. Small group-teaching – Englewood Cliffs, NJ: Educational Technology Publications, 1996. – 237 p.
4. Р.Е. Левиной. Основы теории и практики логопедии / Под ред. - М.: Просвещение, 1967
5. Мастюкова Е.М. Онтогенетический подход к структуре дефекта при моторной алалии. Дефектология 1981;6:13.
6. Горбачевская Н.Л., Якупова Л.П. Особенности формирования ЭЭГ у детей с психической патологией. В кн.: Аутизм в детстве. М.: Медицина, 1999. С. 160-189.

Tez aytishlarning ingliz tili darslaridagi ahamiyati

Annotatsiya: Talabalar ayrim tovushlarni talaffuz qilgani bilan tovush birikmalarini o'zlashtira olmaydi, butun so'z o'rni uning bir qismini aytadi. Nutqning to'liq rivojlanmaganligining sabablarini tahlil qilgan tadqiqotchilarning tadqiqot ishlarida ham nutq buzilishi hodisasi keng aspektda o'rganilganligi, ayniqsa, V.K.Orfinskaya, Y.F.Sobotivig, S.Y.Lyapedskiy, Y.M.Matsyukova kabi olimlarning olib borgan tadqiqot ishlarida nutq buzilishi hodisasi keng aspektda o'rganilib, tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: nutq nuqsonlari, tovush, nerv tolalari, nutq apparati, qo'rquv, stress, tug'ma nuqsonlar, intellektual, nutq buzilishi, labdagi nuqsonlar, ruhiy, talaffuz

The importance of tongue twisters in english lessons

Annotation: Students can't master sound combinations by pronouncing some sounds, instead of the whole word, they say one part of it. In the research works of the researchers who analyzed the reasons for the underdevelopment of speech, speech research was studied in a broad aspect, especially in the research studies conducted by scientists such as V.K.Orfinskaya, Y.F.Sobotivig, S.Y.Lyapedsky, Y.M.Matsyukova.

Key words: parts of speech, sounds, speech therapy, nerve fibers, speech apparatus, fear, stress, birth defects, intellectual, speech disorders, cleft lip, mental, pronunciation

Важность скороговорки на уроках английского языка

Аннотация: Учащиеся не могут освоить звуко сочетания, произнося некоторые звуки, вместо целого слова они произносят одну его часть. В исследованиях исследователей, анализировавших причины недоразвития речи, исследование речи изучалось в широком аспекте, особенно в исследованиях таких ученых, как В.К.Орфинская, Ю.Ф.Соботивиг, С.Ю.Ляпедский, Ю.М.Мацюкова.

Ключевые слова: части речи, звуки, нервные волокна, речевой аппарат, страх, напряжение, врожденные дефекты, интеллектуальные, речевые нарушения, заячья губа, психика, произношение